

MEDDELELSER OG OVERSIGTER

NORDISK INDSATS I NATIONALREGNSKABSLITTERATUREN

De nordiske lande har fulgt særdeles godt med både i den teoretiske og praktiske udbygning af nationalregnskabet. Og nu foreligger der på den teoretiske front to meget værdifulde arbejder¹, som jeg skal forsøge at give læserne et indtryk af. Det ene arbejde af Ingvar Ohlsson har jeg allerede omtalt i *Økonomisk Tidsskrift* 1954; men da Ohlssons og Aukrusts arbejder på mange områder supplerer hinanden, kan en samtidig omtale være værdifuld.

De to afhandlinger, som forfatterne har erhvervet doktorgraden for, er vidt forskellige. Ohlssons er et betydeligt samleværk udledt af erfaringer og megen læsning. Aukrusts værk bygger primært på norsk empirisk materiale, hvor teorien i nogen grad er et supplement til det empiriske, men indeholder mange selvstændige synspunkter. Dette forskellige oplæg har ført til, at Ohlsson har været langt mere frit stillet end Aukrust.

Det er ikke hensigten at give en nærmere omtale af de enkelte kapitler i de to redegørelser. Det, som kan være interessant, er at fremdrage visse hovedsynspunkter, som giver værkernes ånd, og samtidig belyse, hvordan de mere fundamentale problemer er behandlet.

*

I Ohlssons arbejde er formålsdiskussionen gjort til ledetråden. Man må, siger forfatteren, gøre sig klart, hvad nationalregnskabet skal bruges til, idet dette betinger, hvorledes det skal stilles op. Han kommer da meget hurtigt i sin afhandling til, at nationalregnskabet kan bruges til fem hovedformål, nemlig til: velfærdsanalyser, måling af produktivitet, strukturanalyser og konjunkturanalyser samt endelig budgettering. Aukrust anerkender påvirket af Ohlsson fuldtud disse betragtninger, og hans konklusioner bliver, at man gennem en stærk opdeling af materialet bør gøre det muligt at kunne omplacere poster eller udelade poster, alt efter formålet.

Med hensyn til formålet med nationalregnskabet munder det hos Aukrust iøvrigt ud i følgende (s. 17):

»Jo bedre et nasjonalregnskap fyller opgaven som informasjonskilde for den økonomiske forsker og den økonomiske politiker, dess nærmere kommer det opp til det ideelle. Dette synspunkt har dannet et viktig utgangspunkt for anlegget av vårt arbeid.«

I det praktiske arbejde er Ohlsson gået den vej, at han har opstillet to nationalregnskaber, nemlig et som kan anvendes ved, hvad han kalder resultatanalysen, d. v. s. til brug ved analysen af produktion, investering og konsum, og et ved konjunkturanalysen². — Aukrusts kongstanke er, at et nationalregnskab skal stil-

1. Ingvar Ohlsson: »On National Accounting«, Stockholm 1953. Odd Aukrust: »Nasjonalregnskap 1930—39 og 1946—51«, Oslo 1952 og »Nasjonalregnskap-Teoretiske prinsipper«, Oslo 1955.

2. Se Meddelanden från Konjunkturinstitutet, Serie B; 13 »Nationalbokføring 1946—50«.

MEDDELELSER OG OVERSIGTER

NORDISK INDSATS I NATIONALREGNSKABSLITTERATUREN

De nordiske lande har fulgt særdeles godt med både i den teoretiske og praktiske udbygning af nationalregnskabet. Og nu foreligger der på den teoretiske front to meget værdifulde arbejder¹, som jeg skal forsøge at give læserne et indtryk af. Det ene arbejde af Ingvar Ohlsson har jeg allerede omtalt i *Økonomisk Tidsskrift* 1954; men da Ohlssons og Aukrusts arbejder på mange områder supplerer hinanden, kan en samtidig omtale være værdifuld.

De to afhandlinger, som forfatterne har erhvervet doktorgraden for, er vidt forskellige. Ohlssons er et betydeligt samleværk udledt af erfaringer og megen læsning. Aukrusts værk bygger primært på norsk empirisk materiale, hvor teorien i nogen grad er et supplement til det empiriske, men indeholder mange selvstændige synspunkter. Dette forskellige oplæg har ført til, at Ohlsson har været langt mere frit stillet end Aukrust.

Det er ikke hensigten at give en nærmere omtale af de enkelte kapitler i de to redegørelser. Det, som kan være interessant, er at fremdrage visse hovedsynspunkter, som giver værkernes ånd, og samtidig belyse, hvordan de mere fundamentale problemer er behandlet.

*

I Ohlssons arbejde er formålsdiskussionen gjort til ledetråden. Man må, siger forfatteren, gøre sig klart, hvad nationalregnskabet skal bruges til, idet dette betinger, hvorledes det skal stilles op. Han kommer da meget hurtigt i sin afhandling til, at nationalregnskabet kan bruges til fem hovedformål, nemlig til: velfærdsanalyser, måling af produktivitet, strukturanalyser og konjunkturanalyser samt endelig budgettering. Aukrust anerkender påvirket af Ohlsson fuldtud disse betragtninger, og hans konklusioner bliver, at man gennem en stærk opdeling af materialet bør gøre det muligt at kunne omplacere poster eller udelade poster, alt efter formålet.

Med hensyn til formålet med nationalregnskabet munder det hos Aukrust iøvrigt ud i følgende (s. 17):

»Jo bedre et nasjonalregnskap fyller opgaven som informasjonskilde for den økonomiske forsker og den økonomiske politiker, dess nærmere kommer det opp til det ideelle. Dette synspunkt har dannet et viktig utgangspunkt for anlegget av vårt arbeid.«

I det praktiske arbejde er Ohlsson gået den vej, at han har opstillet to nationalregnskaber, nemlig et som kan anvendes ved, hvad han kalder resultatanalysen, d. v. s. til brug ved analysen af produktion, investering og konsum, og et ved konjunkturanalysen². — Aukrusts kongstanke er, at et nationalregnskab skal stil-

1. Ingvar Ohlsson: »On National Accounting«, Stockholm 1953. Odd Aukrust: »Nasjonalregnskap 1930—39 og 1946—51«, Oslo 1952 og »Nasjonalregnskap-Teoretiske prinsipper«, Oslo 1955.

2. Se Meddelanden från Konjunkturinstitutet, Serie B; 13 »Nationalbokføring 1946—50«.

les op på en sådan måde, at man får skillelinierne mellem reale transaktioner og finansielle transaktioner klart frem. Når Aukrust interesserer sig så stærkt for realtransaktioner, må han også tillægge omregning af størrelserne til faste priser stor betydning. Det samme gør Ohlsson, men der er den forskel, at Ohlsson i højere grad end Aukrust fremhæver de teoretiske vanskeligheder, som en deflatering indebærer — altså bl. a. spørgsmålet om måling af nytten for et flertal af individer, måling af ændret nytte fra et tidspunkt til et andet o. s. v. Aukrust går mere lige på og fastslår simpelthen, at den rigtige form for deflatering fremkommer, når man multiplicerer mængden af de enkelte varer i det pågældende år med basisårets priser. Ønsker man at belyse produktivitetsudviklingen, synes en sådan fremgangsmåde også korrekt. Men til velstandsmålinger bør man ikke vælge denne vej, idet der her må tages hensyn til ændringer i terms of trade, hvorledes dette så må kunne lade sig gøre¹.

*

Over for det store stridsspørgsmål om målingen af goderne i markedspriser eller til »factor cost« skilles de to forfatteres veje. Aukrust står ligesom Frisch på det standpunkt, at man principalt bør anvende markedspriser — og først sekundært kostpriser, tilmed i følgende fortolkning (s. 53):

»Forsøk på å gjennomføre beregninger på grunnlag av »faktorkostnader« er ikke gjort i det norske nasjonalregnskap. Hvis en skal gå til det skritt å stille opp et alternativt nasjonalregnskap, basert på andre vurderingskoeffisienter enn markedsprisene, synes det for øvrig noe vilkårlig å avgrense seg til en korreksjon av markedspriserne for effekten av indirekte skatter og subsidier. En korreksjon for andre forhold (subsidier in natura, treghetseffekter, monopoleffekter o. l.), som virker forstyrrende for tolkningen av nasjonalregnskapstallene, ville kanskje være like berettiget og like viktig.«

I modsætning hertil mener Ohlsson, at man bør anvende den vurdering, som bedst passer for hvert aktuelt formål; for visse formål bør vurderingen afspejle »technical rates of transformation«, og her kan markedspriserne sommetider anvendes som en grov første tilnærmelse. Sommetider kan det være berettiget at fradrage de indirekte afgifter ÷ subventioner. Hvis det var muligt, burde man gå længere. Ohlsson er nemlig fuldt ud klar over den skævhed, der kan fremkomme, når kun de indirekte afgifter fradrages og ikke visse monopolelementer. Det skal tilføjes, at hvis man anser monopolelementet for sideordnet indirekte afgifter, er det muligt, at det indbyrdes forhold mellem markedspriserne i højere grad svarer til forholdet mellem kostpriserne indbyrdes, således som Aukrust tænker sig disse defineret, end hvis man tager de gængse kostpriser².

*

Med den statistik, der foreligger, er beregning af tallene til nationalregnskabet usikre. Det er derfor naturligt, at man har ønsket at understrege denne usikkerhed. Medens man her i landet gør det ved mere i almindelighed at pege på sikre og mindre sikre tal³, har man såvel i Norge som i Sverige indført et særligt vurderingssystem.

1. Jfr. P. Nørregård Rasmussen, »Studies in Intersectoral Relations«, Appendix A.

2. En uddybning af dette spørgsmål findes i min forannævnte artikel i *Økonomisk Tidsskrift*.

3. Se Stat. Medd. 4-160-2 »Nationalindkomsten 1938 og 1947—54« s. 68 ff.

Den svenske og norske teknik går ud på at vurdere hvert tal i nationalregnskabet i relation til både niveau og bevægelse.

Disse vurderinger er subjektive vurderinger, og for mig at se må de være meget farlige at foretage, fordi de til syvende og sidst hviler på tro og skøn. Herved er man ude i det vilkårlige, og en generel »bias« kan komme ind i bedømmelsen. Men hertil kommer, at folk alt efter mentalitet vurderer forskelligt. Dette kan for det første føre til, at der på grund af forskel i de pågældendes mentalitet kan komme en yderligere »bias« ind i vurderingerne, hvis der er mere end een om vurderingen. Dernæst kan forskel i national psyke føre til, at vurderingerne af sikkerheden på tallene i eet land er væsentlig mere optimistisk end i et andet. Man kan jo prøve at gætte, hvorledes det ville gå, hvis svenskere og nordmænd skulle vurdere samme materiale.

Endelig vil vurderingen kunne få uheldige virkninger over for forbrugerne. Disse kan fatte så megen tillid til de subjektive vurderinger, at de mister enhver tro på, at tallene overhovedet er noget værd, fordi enhver på grundlag af de foreliggende oplysninger jo kan lave sig en, i det norske og svenske tilfælde to-dimensional (niveau og bevægelse) fordelingstabel efter usikkerhedsgrad. Denne vil, isoleret betragtet, give et skævt billede af forholdene, fordi også usikre tal nu engang må ses i sammenhæng og må betragtes som repræsentanter for tendenser. Jeg mener derfor, at den norske og svenske form for bedømmelse af usikkerheden kan virke pretentios, fordi man vil mere, end man kan.

Bør man ikke indskrænke sig til at gøre det, man kan? Næmlig pege på visse størrelser, ikke mindst reststørrelser, som værende særligt usikre og dernæst understrege — som svenskerne har gjort så udmærket —, hvorledes en eventuel anden opgørelse af disse størrelser får indflydelse på størrelser, som pr. definition er forbundne med de usikkert opgjorte. Vi i Danmark har i alt fald denne mere beskedne attitude, fordi vi foretrækker udtalelser af mere generel karakter frem for konkrete bedømmelser, hvor der er et misforhold mellem grundlaget for udsagnet og den ret pompøse måde, det serveres på.

*

De to værker vil utvivlsomt vise sig at have blivende værdi. Ohlssons bog har først og fremmest stor betydning, fordi der her foreligger et arbejde, hvor konsekvensen af, at opstillingen af nationalregnskab er afhængig af formålet, er behandlet til bunds. Det må vist indrømmes, at det ikke alle steder er gået op for nationalindkomststatistikere, hvor stor betydning denne betragtning bør tillægges. Men da bogen foreligger på engelsk, kan man håbe, at disse sunde betragtninger i højere og højere grad vil blive forstået.

Den empiriske del af Aukrusts værk har navnlig stor betydning på grund af det fortrinlige systematiseringsarbejde, der er gjort. Intet er overladt til tilfældigheden — alt er ordnet og rubriceret på overlegen måde. Hvad den teoretiske del angår, må peges på det meget væsentlige, at Aukrust så stærkt er gået ind for skillelinien mellem realtransaktionen og finanstransaktionen. Der er ingen tvivl om, at denne klare deling er et fortrinligt arbejdsværktøj.

Ikke mindst ved afgørelsen af, hvorledes renter og udbytter skal opfattes, får denne betragtning betydning. På side 44 omtaler Aukrust i en note, hvorledes han opfatter løn, renter og udbytter, men da han henviser til en særlig afhandling: »On the theory of social accounting« (p. 184—185)¹, skal jeg citere, hvad han siger heri:

1. Offentliggjort i »Review of Economic Studies« 1949—50.

»Another characteristic of the system is the way in which we have treated wages, interest and profits, which allows us to treat interest payments on public debt in exactly the same way as other interest payments. Starting from accepted economic theory, the idea underlying most studies of national income is that we obtain national income by adding up all factor shares, that is, wages, interest, profits and rent. Furthermore, it is believed or assumed that actual payments of wages, interest, dividends (together with the withheld income of enterprises) and rent corresponds fairly closely to the concepts used in the theory of distribution. It is believed, therefore, that actual payments of wages, interest, rent and dividends tells us what part of the national income can be attributed to labour, capital, land and risk, respectively. The whole idea of »factor cost« rests mainly on this assumption.

This, however, to the best of my understanding, is erroneous. The point is especially clear in the case of interest. What economic theory has in mind when it is talking of capital as a factor of production, and interest as the remuneration of that factor, is clearly real capital and natural interest. Real capital and natural interest would exist even if no lending and borrowing took place at all, that is, even if there was no money interest at all. Actual interest payments, therefore, have nothing to do with, and cannot measure, the factor cost of real capital. It follows from this that actual payments of rents and profits do not measure the factor cost of land and risk either, since they will as a rule include an element of interest. Obviously, the whole idea of factor cost, as measured by money flows, breaks down.«

Også Ohlsson behandler dette spørgsmål indgående og når til samme opfattelse som Aukrust, jfr. Ohlssons bog, s. 162:

»The insistence on treating realized interest as a type of factor remuneration is the reason why national income is often presented with interest as an income share. This procedure seems rather meaningless. Interest payments are contained in an income redistribution process based on the ownership of financial capital. It may be of interest to record the distribution of income before or after this redistribution, and to register net interest payments for each sector.«

Ledende nationalindkomststatistikere fra USA og England synes imidlertid utilbøjelige til at anerkende disse betragtninger, hvorefter renteindkomst ikke kan opfattes som en særlig faktor aflønning.

*

I appendiks til den teoretiske del af Aukrusts værk har han opstillet en aktiomatisk behandling af klassifikations- og vurderingsproblemerne. Aukrust kalder det selv et forsøg. Selv om værdien af et forsøg på begrebsklaring naturligvis er åbenbar, er det dog min følelse, at en del er ret selvfølgelig, jeg tænker især på overgangen fra enkeltstørrelser til summer af størrelser. Er hele teorien bag ved dette andet, end at man får et Σ -tegn foran størrelserne?

Til slut enkelte kritiske bemærkninger til de to arbejder:

Begge forfatteres behandling af deflateringsspørgsmålet skuffer en del ved ikke at føre meget videre end til det velkendte.

I Ohlssons arbejde er det synd, at et overordentlig interessant afsnit om »Methods of Calculation«, som bl. a. behandler vanskeligheden ved at placere

indkomstoverførsler i relation til den funktionelle fordeling af nationalindkomsten, er skrevet på en meget svært tilgængelig måde.

Behandlingen af input-output-teknikken er Ohlsson som helhed kommet meget let om ved. Hans skepsis over for input-output-tabellernes anvendelighed er dog værd at mærke sig.

Aukrust er i sine udtalelser mere kategorisk end Ohlsson og ægger derfor lettere til modsigelse. For blot at fremdrage eet eksempel skal det nævnes, at Aukrust efter en sammenligning af den ansatte indtægt korrigeret for enkelte åbenbare begrebsmæssige uoverensstemmelser med nationalindkomsten kommer til følgende konklusion:

»De to serier viser dog ikke å bevæge sig parallelt, men avvikene er ikke så store at de kan sies å avkrefte nasjonalregnskapstallene«.

Når hensyn tages til, at skattesnyderiet muligvis ændrer sig med konjunkturerne, bliver vel beviskraften derefter. Havde Aukrust omvendt sagt, at tallene synes at vise, at den ansatte indkomst synes at give et ganske godt mål for nationalindkomstens bevægelser, kunne jeg bedre have forstået det.

Disse kritiske bemærkninger er naturligvis kun småting mod, at her foreligger to meget værdifulde nordiske arbejder om nationalregnskabet.

Kjeld Bjerke¹.

OM SPÅDOMME

1. Om man bortser fra æstetiske betragtninger, vil al stræben i økonomisk forskning i sidste ende sigte mod forudsigelser. I reglen er rammerne for økonomiske undersøgelser begrænsede, således at man højst når frem til betingede udsagn af formen: Hvis ..., så .... Den amerikanske terminologi synes at være, at tale om »projections« for disse betingede forudsigelser — modsat »forecasts«. Antallet af og karakteren af de ceteris paribus klausuler, som hæftes på »projections« vil være bestemmende for, dels om man forudsiger »rigtigt«, dels for værdien for handling på grundlag af den givne forudsigelse. Jo flere ceteris paribus klausuler man hæfter på analysen, jo større er chancen for at ramme rigtigt — og jo mindre vejledende bliver analysen for handling.

Nu behøver det næppe nogen udførlig dokumentation at påstå, at bestræbelsen på at nå frem til kvantitativt formulerede »love« ikke til dato har været kronet med stort held. Men det behøver næppe heller udførlig dokumentation at påstå, at konsekvensen heraf kun kan være forstærkede anstrengelser. Man kan tillige trøste sig med, at i det relativt korte spænd af tid, økonomisk teori har eksisteret som en intenst dyrket, selvstændig videnskab — på hvilken der ikke har været ofret de store summer —, er man dog (i begrænset omfang) nået frem til at kunne afgive domme om fremtiden, som er af praktisk interesse. Vi har f. ex. en vis viden — om end i vag og kvalitativ form — om sammenhængen mellem det offentlige finanspolitik og betalingsbalancens stilling. Og disse »love« tages der ind imellem rent faktisk hensyn til.

National Bureau of Economic Research har nu udsendt to arbejder om forudsigelsernes problemer. Det sidst udkomne, som her skal omtales først, handler

1. Kontorchef i Det statistiske Departement, lektor ved Handelshøjskolen i København.